

PLANTA+

НАУКА, ПРАКТИКА ТА ОСВІТА

SCIENCE, PRACTICE AND EDUCATION

28-29 січня 2025 р.
м. Київ, Україна

January 28-29, 2025
Kyiv, Ukraine

Том 1
Volume 1

20
25

УДК 615.322.03:001.891](477+100)(082)

P71

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Мінарченко В. М., доктор біологічних наук, професор

Карпюк У. В., доктор фармацевтичних наук, професор

Махія Л. М., кандидат біологічних наук, доцент

Підченко В. Т., кандидат фармацевтичних наук, доцент

Чолак І. С., кандидат фармацевтичних наук, доцент

Ковальська Н. П., кандидат фармацевтичних наук, доцент

Ольшанський І. Г., кандидат біологічних наук

P71 PLANTA+. НАУКА, ПРАКТИКА ТА ОСВІТА: матеріали V науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої пам'яті доктора хімічних наук, професорки Ніни Павлівни Максютіної (до 100-річчя від дня народження) (Київ, 28-29 січня 2025 р.). Київ: Паливода А. В., 2025. Т.1. 298 с.

ISBN 978-966-437-807-6 (Повне зібрання)

ISBN 978-966-437-808-3 (Том 1)

Збірник містить матеріали V науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої пам'яті доктора хімічних наук, професорки Ніни Павлівни Максютіної (до 100-річчя від дня народження) «PLANTA+. НАУКА, ПРАКТИКА ТА ОСВІТА». У збірнику опубліковано результати наукових досліджень провідних вчених України та іноземних фахівців з питань фітохімічного аналізу, стандартизації лікарської рослинної сировини, інтродукції, ресурсознавства лікарських рослин. висвітлено питання технології та аналізу лікарських засобів рослинного походження, дієтичних добавок, лікувально-профілактичних та косметичних засобів. представлені фармакологічні дослідження з питань безпеки та застосування у клінічній практиці лікарських засобів рослинного походження. Розглянуто проблеми модернізації навчального процесу та орієнтації на дистанційне навчання у закладах освіти.

Матеріали представляють інтерес і можуть бути корисними для широкого кола наукових та науково-педагогічних працівників наукових установ, закладів вищої освіти фармацевтичного, медичного, біологічного профілю, докторантів, аспірантів, студентів, співробітників фармацевтичних підприємств та громадських організацій.

Друкується в авторській редакції. відповідальність за достовірність наданого для видання матеріалу несуть автори одноосібно. будь-яке відтворення тексту без згоди авторів забороняється. матеріали пройшли антиплагіатну перевірку за допомогою програмного забезпечення strikeplagiarism.

ISBN 978-966-437-807-6 (Повне зібрання)

ISBN 978-966-437-808-3 (Том 1)

© Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця, 2025

© Колектив авторів, 2025

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СИСТЕМНОГО ОПИСУ МОРФОЛОГІЧНИХ ОЗНАК ПЛОДІВ РОСЛИН РОДИНИ *APIACEAE*

Добровольська Ю.М., Карпюк У.В.

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, Київ, Україна

uliadobrovolska13@gmail.com, uliana.karpiuk@gmail.com

Ключові слова: *Apiaceae*, плоди, морфологічні ознаки.

Вступ. Родина *Apiaceae* (Селерові, Окружкові, Зонтичні, Парасолькові) – ростуть в усіх країнах світу, але найбільша їх кількість зосереджена в помірному поясі Євразії та Північної Америки. Серед Селерових є трав'янисті однорічники, дворічники та багаторічники. Селерові – дуже цінні в господарському призначенні культури передусім через вміст ефірних олій. Серед них багато овочевих, лікарських і декоративних рослин. Їх кількість налічує 1620 родів і 23600 видів. У ботанічній термінології тривалий час вживали оригінальний український термін на позначення родини рослин Окружкові, але в 50-х роках ХХ століття він був замінений запозиченим з російської мови терміном Зонтичні [3]. Національних підручник з фармакогнозії вказує назву родини як Селерові [5]. Сировина даної родини широко використовується в медицині, фармації, косметології та має монографії у Державній Фармакопеї України (ДФУ) [1]. Аналіз асортименту лікарських засобів (ЛЗ) та дієтичних добавок (ДД) показав, що найпоширенішою лікарською рослинною сировиною (ЛРС) є кріп (*Anethum graveolens*), аніс (*Pimpinella anisum*), кмин (*Carum carvi*) та фенхель звичайний (*Foeniculum vulgare*). В ДФУ наявні монографії на 7 видів рослин. Дисципліна фармакогнозія вивчає сировину, а саме плоди рослин родини Селерові в темах кумарини, хромони, ефірні олії, які нараховують 11 видів рослин.

Враховуючи широке застосування рослин родини Селерові можуть виникнути складнощі з ідентифікацією плодів. Плодами родини Селерові є вислоплідники, які за морфологічними ознаками схожі у різних видах рослин між собою. Аналізуючи літературні дані, ми зіткнулись з проблемою детального опису морфологічних ознак плодів даної родини. Макроскопічні ознаки є важливою частиною стандартизації ЛРС, а саме – її ідентифікації та тотожності. Серед представників родини Селерові є рослини плоди яких накопичують отруйні речовини. Помилкове визначення морфологічних ознак впливає на доброякісність ЛРС та ЛЗ. Таким чином, актуальним є систематизація та порівняння морфологічних ознак плодів родини Селерові.

Метою нашої роботи було проведення порівняльного аналізу літературних джерел, таких як: монографії ДФУ, підручники, посібники, монографії тощо, щодо опису морфологічних ознак плодів родини Селерові.

Матеріали і методи. Порівняльний аналіз літературних джерел щодо опису морфологічних ознак плодів представників родини Селерові, які вивчаються у дисципліні фармакогнозія, на які розроблені монографії ДФУ та які найчастіше є компонентами ЛЗ та ДД на фармацевтичному ринку України.

Результати та обговорення. Аналіз ЛЗ і ДД показав, що найпоширенішими видами, що входять до їх складу є кмин (*Carum carvi*), коріандр (*Coriandrum sativum*), кріп (*Anethum graveolens*), які мають

спазмолітичну, протизапальну та антисептичну дію [2]. Монографії в ДФУ є на кріп запашний (*Anethum graveolens*), моркву дику (*Daucus carota*), аніс звичайний (*Pimpinella anisum*), кмин звичайний (*Carum carvi*), фенхель гіркий (*Foeniculum amarum*), фенхель солодкий (*Foeniculum dulce*) та коріандр посівний (*Coriandrum sativum*). До дисципліни фармакогнозія входять: кріп запашний (*Anethum graveolens*), морква дика (*Daucus carota*), аніс звичайний (*Pimpinella anisum*), пастернак посівний (*Pastinaca sativa*), кмин звичайний (*Carum carvi*), фенхель гіркий (*Foeniculum amarum*), фенхель солодкий (*Foeniculum dulce*), коріандр посівний (*Coriandrum sativum*), амі велика (*Ammi majus*), амі зубна (*Ammi visnaga*).

Таблиця 1

Результати аналізу представленості плодів рослин родини Селерові

№	Рослини, які мають монографії в ДФУ	Рослини, які вивчаються в дисципліні фармакогнозія	Рослини, які є компонентами ЛЗ і ДД
1.	Кріп запашний (<i>Anethum graveolens</i>)	Кріп запашний (<i>Anethum graveolens</i>)	Кріп запашний (<i>Anethum graveolens</i>)
2.	Аніс звичайний (<i>Pimpinella anisum</i>)	Аніс звичайний (<i>Pimpinella anisum</i>)	Аніс звичайний (<i>Pimpinella anisum</i>)
3.	Кмин звичайний (<i>Carum carvi</i>)	Кмин звичайний (<i>Carum carvi</i>)	Кмин звичайний (<i>Carum carvi</i>)
4.	Фенхель гіркий (<i>Foeniculum amarum</i>)	Фенхель звичайний (гіркий) (<i>Foeniculum amarum</i>)	Фенхель звичайний (<i>Foeniculum vulgare</i>)
5.	Фенхель солодкий (<i>Foeniculum dulce</i>)	Фенхель звичайний (солодкий) (<i>Foeniculum vulgare</i>)	
6.	Коріандр посівний (<i>Coriandrum sativum</i>)	Коріандр посівний (<i>Coriandrum sativum</i>)	
7.	Морква дика (<i>Daucus carota</i>)	Морква дика (<i>Daucus carota</i>)	
8.		Амі велика (<i>Ammi majus</i>)	
9.		Пастернак посівний (<i>Pastinaca sativa</i>)	
10.		Амі зубна (<i>Ammi visnaga</i>)	

При аналізі морфологічного опису плодів наведених представників родини Селерові виявлено широкий спектр ознак:

- Форма: еліптична, довгаста, куляста, овальна, яйцевидна, опукла.
- Кількість реберець на одному мерикарпію: 5, 10, 8

- Форма реберець: прямі, ниткоподібні, звивисті, рівні, опушені простими волосками(щетинками), цільнокраї
- Колір: коричневий, зеленувато-сірий, світло-коричневий, коричнювато-сірий.
- Текстура поверхні: гладка, ребриста, горбкувата, опушена.
- Розмір: 1,5(4,2)–5,1(3-7) мм завдовжки, 2,5(1,9)-14(1,5-6) мм завширшки; завтовшки – 0,8-1,0 мм.

З'ясовано, що не всі ознаки наведені для згаданих вище плодів рослин: для деяких представників не описана форма реберець, зовнішня і внутрішня поверхня мерикарпії, колір та розмір.

Висновок. В результаті аналізу літературних даних нами окреслена проблема відсутності деяких морфологічних ознак плодів представників родини Селерові, які вивчаються в дисципліні фармакогнозія, мають монографії в ДФУ, входять до складу ЛЗ і ДД. Не всі рослини, що мають медичний і фармацевтичний потенціал мають монографії в ДФУ, що ускладнює їх ідентифікацію. Тому є необхідним проведення морфологічного аналізу плодів рослин родини Селерові, які вивчаються в дисципліні фармакогнозія, використовуються в медицині і фармації.

Перелік посилань:

1. Державна Фармакопея України : в 3 т. / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». — 2-е вид. — Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2014. — Т. 3. — 732 с. — ISBN 978-966-96478-9-4
2. Державний реєстр лікарських засобів
URL: <http://www.drlz.com.ua/ibp/ddsite.nsf/all/shlist?opendocument>
3. Пономарів О. Повернення до національних засад в українській термінології / Олександр Пономарів // Вісник Нац. ун-ту «Львів. політ». Серія «Проблеми української термінології». — 2002. — № 453. — С. 14–16.
4. Фармакогнозія: підручник / В. С. Кисличенко та ін. ; ред. В. Кисличенко. Харків : Золоті сторінки, 2015. 736 с.
5. Downie, S.R., Spalik, K., Katz-Downie, D.S. & Reduron, J.-P.: Major clades within Apiaceae subfamily Apioideae as inferred by phylogenetic analysis of nrDNA ITS sequences. — Plant Div. Evol. 128:111–136. 2010. — ISSN 1869-6155.